

فال‌گیری و فال

محمد یحیی روحانی

در اسلام از هر نوع فال بد زدن یا «تطیر» نهی شده، ولی بر عکس به ما دستور داده شده که امور گوناگون را به فال نیک بگیریم و به اصطلاح «تفال به خیر» بزنیم. یعنی همه چیز را به نوعی حمل بر خوبی و نیکی کنید تا انشاءالله همان‌گونه محقق شود.^۱

از آن‌جا که دیوان حافظ مملو از اشعار امیدبخش و دل‌نشین و پر از شور و شوق است و در بدترین شرایط هم نوعی امیدبخشی نسبت به آینده را در خود جای داده است، فال حافظ همواره نوید آینده‌ای بهتر و زیباتر را داراست و به همین دلیل معمولاً از فال حافظ، نکته‌ای منفی و ناراحت‌کننده به کسی منتقل نمی‌شود و به‌علاوه کسی هم کلمات مبهم غزلیات حافظ را عین واقعیت خارج و پیش‌بینی صددرد آئینده تلقی نمی‌کند.

در نتیجه چنین فال‌گیری، همان تفال به خیر زدن است که از نگاه شرعی امری ممدوح و بی‌اشکال می‌باشد.

کمپانی‌های فال‌گیری

تقریباً می‌توان گفت که بسیاری از فال‌های دیگر هم از همین قبیل هستند و یا نوعی حسن ظن نسبت به خود و آینده‌اند و یا لاقابل ماهیتی سرگرمی گونه دارند و چندان هم مورد

توجه نیستند، اما داستان

برخی فال‌های دیگر مانند «فال قهوه»

چیز متفاوتی است و توجه عمومی و جهانی به این نوع فال و فال‌گیری از حد یک سرگرمی ساده و کم‌اهمیت فراتر رفته است.

در دنیای امروز «فال‌گیری» و «پیش‌گویی» و اموری از این دست به نهادها و کمپانی‌های بزرگ تبدیل شده و به هیچ‌وجه در حد یک سرگرمی بی‌ارزش و ساده نیست. حتی در همین ایران عزیز هزینه خوردن یک فنجان قهوه و برگرداندن آن روی نعلبکی و شنیدن تفسیر تصویر به‌جا مانده در بقایای تقاله قهوه، از چند هزار تومان تا یک میلیون تومان آب می‌خورد و کمتر کسی است که باور کند برخی از این فال‌گیران دارای تشکیلات و منشی و سالن انتظار ماهانه، چه درآمد هنگفتی را به جیب می‌زنند. این جاست که این سؤال به شکل جدی قوت می‌گیرد

فال حافظ، فال انبیاء، فال تاروت، فال قهوه، فال چوب، فال ازدواج، فال پاندول، فال ستارگان و، فال بی‌چینگ، فال تپله، فال نخود و...

این‌ها تنها نمونه‌هایی از این موارد هستند که در برخی از اقسام برای خود دارای قواعد و قوانین و فرمول‌های دقیق و حساب شده‌ای بوده و حتی CD های آموزش این نوع فال‌گیری‌ها و ابزار و آلات اصل و اورجینال‌شان با قیمت‌های گزاف به فروش می‌رسد.

البته جالب توجه آن است که این قبیل فال‌گیری‌ها و غیب‌گویی‌ها در کشورهای دیگر به مراتب از متقاضی و علاقه‌مندان پیش‌تری برخوردار بوده و تشکیلات فال‌گیری و جادوگری در برخی کشورهای غربی تبدیل به کمپانی‌های بزرگ و شرکت‌های عریض و طویل شده است.

با این همه، مهم‌ترین سؤال در این خصوص، آن است که آیا اساس فال‌گیری و جستجوی گذشته و آینده در آن، حقیقتی قابل قبول و ممکن است یا خیر؟

فال در نگاه عقل و شرع

البته تحقیق و بررسی در مورد این موارد نیازمند کار وسیع میدانی و تأمل و دقت در تک‌تک این موارد است و دور از منطق است که ما همه این موارد را به طور کلی و بی‌تأمل انکار کنیم و همه را خرافات و اباطیل بخوانیم. اما به نظر می‌رسد که خود این موارد هم تفاوت‌های جدی و روشنی با هم دارند.

به‌عنوان مثال، سنتی به نام «فال حافظ» یکی از سنت‌های قدیمی ایرانی، برای ارتباط همه‌جانبه با ادبیات ارزشمند و فاخر ایرانی و ارتباط دادن تعلیم بلند عرفانی و قرآنی آن با زندگی است و این‌گونه نیست که اگر در موردی فال حافظ گرفته شد، همه افراد آینده خود و دیگران را بر آن بار نمایند. بلکه حقیقت و ماهیت حقیقی فال و فال‌گیری مورد تأیید اسلام کارهایی از قبیل همین فال حافظ است.

معمولاً در همه فرهنگ‌ها و در بین اقوام و ملل گوناگون سنت‌های کهن و با سابقه‌ای وجود داشته که اکثریت‌شان به دلایل گوناگون با گذشت زمان به فراموشی سپرده شده و دیگر جز یادی از آن‌ها در منابع تاریخی و فرهنگی باقی نمانده است.

مسلمانی از عوامل مهم دست کشیدن بشر از این سنت‌ها و باورهای کهن، پیشرفت‌های علمی و تجربی انسان بوده که نادرستی بسیاری از این فرهنگ‌ها و باورهای کهن را علنی ساخته و خرافاتی و بی‌ارزش بودن آن‌ها را آشکار کرده است. تا جایی که مثلاً در دنیای امروز بدون آن‌که محدودیت قانونی و اجتماعی و... وجود داشته باشد کسی با دیدن خورشید گرفتگی، با ضربه زدن به سینی و دیگ یا با نواختن طبل و دهل، هیولایی که خورشید را در دهان گرفته، از حمله‌اش منصرف نمی‌سازد و حتی بسیاری از افراد امروزه باور نمی‌کنند که چند نسل قبل خودشان با اعتقاد تمام چنین کاری را انجام می‌دادند.

اما در میان این سنت‌ها و رسم و رسومات کهن، مواردی هم یافت می‌شود که علی‌رغم پیشرفت‌های علمی و تجربی بشر و رشد روز افزون علم و دانش و تعقل در میان جوامع مختلف نه تنها این امور به فراموشی سپرده نشده؛ بلکه پر رونق‌تر و جدی‌تر از گذشته دنبال می‌شود و رشد کمی و کیفی و تنوع بسیار بالایی نسبت به وضعیت سنتی و کهن خود داشته است.

به یقین یکی از این موارد مسأله «فال» و موضوعات مرتبط با «فال‌گیری» است.

حقیقتی غیر قابل انکار

با مراجعه‌ای کوتاه به انواع سایت‌ها و مجلات زرد و حتی خانوادگی و اجتماعی، می‌توانید ده‌ها نمونه از ابزار و آلات و انواع فال‌ها را مشاهده نمایید:

فنجان نقش می‌بندند و فرایندی مثل چاپ عکس شکل می‌گیرد که فرد کارشناس می‌تواند منظور دقیق از این اشکال را دریابد و... هرچند این قبیل تصورات مضحک نیازمند پاسخگویی نیست، اما در عین حال باید پرسید که خواص ژنتیکی فرد که در ژن‌های اوست چه ارتباطی با حوادث آینده یا خطراتی که بستگان او را تهدید می‌کند یا عشقی که به زودی در سر راه او قرار می‌گیرد دارد؟!

جمع‌بندی

در جمع‌بندی به نظر می‌رسد که اعتقاد به فال قهوه و مرتبط دانستن تصاویر مبهم و بی‌معنای تفاله قهوه در ته فنجان با واقعیت‌ها و اسرار زندگی انسان‌ها، با هیچ منطق و عقلی قابل قبول نیست و اعتقاد به این امور نه توجیه عقلی دارد و نه شرعی. چنان‌که برخی از مراجع، مراجعه به این قبیل فال‌گیران را به طور مطلق حرام اعلام کرده‌اند.^۲

اما در نهایت باید گفت که هستند افرادی که ادعا می‌کنند در عین بی‌اعتقادی به این فال‌گیرها، به نمونه‌هایی برخورد کرده‌اند که گفتار فال‌گیر با واقعیت کاملاً منطبق بوده و پیشگویی او در موردی بسیار خاص و نادر تمام و کمال درست از آب درآمده...

در شماره آینده به تحلیل و بررسی این موارد و برخی نمونه‌های دیگر فال‌گیری مانند کف‌بینی خواهیم پرداخت. ان شاء الله

پی‌نوشت‌ها:

۱. تفسیر نمونه، ج ۶، ص ۳۱۷.

۲. <http://ourcity.parsiblog.com> - ۴۱۹۰۹۱.htm

۳. استفتانات از دفتر آیه الله مکارم شیرازی.

علمی دانشگاه علامه طباطبایی در این باره می‌گوید: «زن‌ها بیش‌تر به ظرایف زندگی و روابط اجتماعی خود توجه دارند و به‌ویژه در ارتباطات، زنان همیشه به دقایق بیش‌تری حساسیت نشان می‌دهند. اما شاید در یک نگاه کلی به وضعیت فرودست زنان در طول تاریخ و فرصت‌های نابرابر آموزشی و کسب توانایی، بتوان گفت مراجعه و اتکای بیش از حد برخی زنان به خرافات و فال‌گیری به نوعی موضع ضعف و ناتوانی آن‌ها را در حل مسائل خود نشان می‌دهد و می‌تواند ناشی از ضعف واقعیت‌گرایی و موضع انفعال در این دسته از زنان باشد. زنان تأثیرپذیرتر از مردان هستند و هنگامی که احساس شکست می‌کنند همچنان می‌کوشند تا راه خود را ادامه دهند. بنابراین به دنبال راه‌هایی برای خروج از مشکلات هستند. روی آوردن به فال و خرافات هم یکی از این راه‌هاست.»^۲

یک سؤال مهم

اما سؤال بسیار مهم در این خصوص آن است که آیا واقعاً ممکن نیست که فال قهوه واقعیت داشته باشد و از طریق آن بتوان به واقعیت‌هایی در مورد حال و آینده افراد دست پیدا کرد؟

در پاسخ به این سؤال، برخی از طرفداران فال قهوه نکاتی علمی را مطرح می‌کنند و مثلاً می‌گویند: از آن‌جا که لب انسان هنگام نوشیدن قهوه با فنجان تماس مستقیم برقرار می‌کند، در حقیقت DNA او به فنجان منتقل شده (!!!!) و برخی ویژگی‌های فرد از طریق دانه‌های قهوه در فنجان نقش می‌بندد! در واقع دانه‌هایی که دربرگیرنده و انتقال دهنده DNA فرد هستند به صورت نمادهای اعداد و اشکال در

که آیا واقعاً یک رفتار خرافی و بی‌نتیجه، می‌تواند توده جامعه را وادار به این توجه جدی و هزینه‌های گزاف در این باره نماید؟ اگر این پیش‌گویی‌ها در حد حدسیات اتفاقی و احتمالات فرضی باشند، می‌تواند مشتریانی تا این حد سینه چاک را برای خود دست و پا کند؟

واقعیتی تلخ و عجیب

در پاسخ به این سؤال باید گفت که بله... واقعاً ممکن است برخی امور خرافی و غیر واقعی تا این حد مورد توجه توده جامعه، حتی افراد تحصیل کرده و روشن‌فکر قرار بگیرد و نمونه‌های این موارد لااقل در جامعه خود ما کم نبوده و نیست و بسیار دیده شده که فردی شاید و بی‌سواد، به بهانه دعانویسی و رمالی به اخاذی از مردم پرداخته و جمعیت کثیری به عنوان مرید و هواخواه به دور خود جمع کرده که حتی بعد از تأکید خود او بر بی‌اساس بودن ادعاها و جعلی بودن دستورالعمل‌هایش، باز طرفداران و مریدان، از او دست برنمی‌دارند و بر درستی نظراتش اصرار می‌ورزند! یکی از مهم‌ترین شواهد این ادعا، آن است که معمولاً جامعه فال‌گیرها و مشتریان‌شان را زنانی که از برخوردهای احساسی بیش‌تری برخوردارند تشکیل داده و مردان علی‌رغم حساسیت و دغدغه نسبت به آینده خود و علاقه‌مندی به یافتن راه‌کاری برای کسب درآمد و موقعیت شغلی و مالی بهتر، دست به دامن این قبیل کارها نمی‌شوند. (و یا کمتر دست به چنین کاری می‌زنند)

دکتر شیوا دولت‌آبادی، روان‌شناس و عضو هیئت

